

ЦАЛ-ЦАЛКО ЮЛІЯ ЮЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО ДАНІЇ

Данський цивільний процес базується на правилах Данського закону про здійснення правосуддя 1916 року (Lov om Retten Pleje – Retsplejeloven), який є єдиним данським юридичним кодексом, і містить майже 1000 статей, що визначають адміністрацію та організацію судів, які охоплюють сфери цивільного та кримінального судочинства [1].

Данська цивільна процедура включає ряд принципів процесуально-го права, які впливають на отримання доказів, включаючи принцип представлення доказів стороною, принцип розпорядження та принцип вільної оцінки доказів. Як наслідок, відповідно до останнього, встановити ієрархію доказів у данському законодавстві неможливо. Ніяких формальних (офіційних) правил доказування не існує, і немає «мінімальних стандартів доказування». Закон Данії не передбачає перелік доказових засобів, і принцип *numerus clausus* (принцип закритого переліку речових прав) не застосовується.

Електронні докази – це будь-яка доказова інформація, яка зберігається або передається в цифровій формі, яку сторона у судовій справі може використувати під час судового розгляду. Данія юридично визнала електронні підписи ще з 1999 року, коли ЄС прийняв Директиву про електронні підписи (1999/93/ЄС). 1 липня 2016 року набув чинності Регламент (ЄС) № 910/2014 про електронні послуги з ідентифікації та довіри електронних транзакцій на внутрішньому ринку ("Регламент eIDAS"), який скасував та замінив Директиву електронних підписів (1999/93 / ЄС). Регламент eIDAS є нейтральним до технології та визначає три типи електронного підпису (SES, AES, QES). Регламент eIDAS означає, що всі компанії в ЄС дотримуються правил електронного підпису і наразі він застосовується в 27 країнах – членах Європейського Союзу, включаючи Данію.

Правова модель Данії є багаторівневою, це означає, що кваліфікований електронний підпис розглядається як легальний тип електронного підпису, при цьому це не означає, що електронний підпис, який не стосується QES, не може бути поданий до суду, але для його підтвердження необхідними є додаткові докази. Як країна, що має юридичну модель із рівнями електронного підпису, Данія підтримує концепцію QES, тобто кваліфікованого електронного підпису, вимагаючи незалежної акредитації для цих підписів затвердженим органом з сертифікації. AES або QES – документи, описані у розділі 478 Данського закону про правосуддя; документи, описані в розділі 7 Данського закону про реєстрацію земельних ділянок («Tistingsningsloven»); певні кредитні угоди, розділ 36 Данського закону про кредитні угоди («Кредітафталевен»).

Хоча QES вимагається лише юридично для обмежених видів транзакцій, Данія, як член Європейського Союзу, дотримується стандартів ETSI (Європейського інституту стандартів зв'язку) для визначення технічних вимог до КЕП (кваліфікований електронний підпис). Крім того, Данія – одна з небагатьох країн світу, яка визначає додатковий набір транзакцій, коли для підтримки юридичної сили потрібен або КЕП, або АЕС (розширений електронний підпис). Данія підтримує загальнодоступний перелік контролюючих органів для кваліфікованих сертифікованих постачальників разом з іншими країнами Європейського Союзу. Цифровий підпис, узгоджений на рівні Європейського Союзу, слугує для забезпечення достовірності та цілісності документів, виданих сторонами та представниками, які подаються до суду. Однак для документів, що використовуються як докази, не встановлено досі чинних положень, щоб забезпечити справжність та цілісність таких документів у їх цифровому форматі. Для цього судам Данії доводиться застосувати своє право проводити оцінку доказової ваги будь-якого такого документу.

Слід зазначити, що у данському процесуальному законодавстві будь-яка письмова робота, яка має бути використана як доказ у справі, вважається документом [2]. Звіт, який описує фактичні обставини у справі, також може вважатися документом. Щоб довести дійсний договір, сторонам доводиться відповідно представляти докази в суді. Провідні рішення щодо управління цифровими транзакціями можуть надати електронні записи, які є допустимими для доказів відповідно до розділів 344 та 880 Данського закону про здійснення правосуддя, щоб підтвердити існування, справжність та дійсне прийняття договору. До того ж, важливим аспектом є те, що державні органи влади Данії в останні роки посилили свою електронну комунікацію з громадянами, і зараз вони дуже часто використовують системи, засновані на електронних підписах для забезпечення конфіденційності та безпеки транзакцій, комунікацій. Такі системи розглядаються як такі, що мають високий ступінь захисту даних, і в очах судді ці системи будуть більш захищеними, ніж інші системи, які не мають однакового рівня безпеки. Цей факт може вплинути на оцінку судом конкретних доказів. Однак у законі немає чітких правил, які зобов'язують суд у його вільній оцінці доказів. Основне правило полягає в тому, що сторона, яка оспорує дійсність підпису, повинна довести, що документ неправдивий. Хоча є кілька правових положень, які вимагають від особи підтвердження справжності свого підпису. Аудіо або візуальні докази вважаються настільки ж важливі, як і письмові документи. Традиційно між приватними та державними документами не робиться різниці стосовно доказів. Чи матиме конкретний доказ достатньої ваги для розгляду справи, завжди буде залежати від вільної оцінки, зробленої судом. Копії письмових документів зазвичай додаються як додаток до матеріалів справи, немає вимоги, щоб документ був в оригінальній версії, копії документів, як правило, буде достатньо.

Таким чином, відповідно до принципу вільної оцінки доказів, різні електронні документи, в принципі, можуть використовуватися як докази в суді. Справжність, вірогідність документа, очевидно, буде мати

важливе значення при оцінці доказів судами. Однак слід відмітити, що загальні правила щодо доказування не застосовуються до оцінки електронних доказів у данському суді. Тому неможливо чітко відповісти, чи завжди є електронна версія документа рівною копії неелектронної версії документа на папері, це завжди буде залежати від обставин справи. Слід також зазначити, що данське законодавство діє з різницею між прямим та непрямим отриманням доказів, якщо отримання доказів відбувається без будь-яких посередників, воно вважається прямим. Однак Закон дозволяє і непрямі брати докази, наприклад, аудіо чи відеозаписи показань, наданих сторонами, свідками або експертами, вважаються доказами в електронному форматі і відповідно можуть бути допустимими для судового розгляду.

Слід відмітити, що 30 січня 2019 року, Комітет міністрів Ради Європи прийняв керівні принципи для полегшення використання електронних доказів у цивільних процесах [3]. Ці вказівки служать практичним інструментом (рекомендаціями) для держав-членів Ради Європи (Данія є однією з них) щодо поводження з електронними доказами і адаптування роботи судових та інших механізмів при вирішенні питань, що виникають стосовно електронних доказів при судовому розгляді цивільних справ. Впевнені, що Данія впровадить даний інструмент і адаптує його до свого чинного законодавства та деталізує питання щодо електронних доказів. Отже, доказами у цивільному процесі Данії можуть вважатися показання сторін, письмові докази (включаючи судові та адміністративні рішення), показання свідків, висновки експертів, а також не виключається можливість існування доказів в електронній формі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Данський цивільний процес регулюється принципом вільної оцінки доказів, отже суддя має право, а також обов'язок оцінювати цінність доказів, поданих без огляду на встановлені законом положення. Таким чином, немає ієрархії форм доказів, виражених у статутних положеннях. Не існує офіційних правил доказування, Данський закон про здійснення правосуддя не передбачає переліку доказових засобів та принцип *numerus clausus* не є актуальним.

Суди Данії не застосовують формальних правил щодо прийнятності доказів щоб забезпечити справжність та цілісність документів, у їх цифровому форматі, натомість проводять оцінку доказової ваги будь-якого такого документу, поданого на підтримку судової справи. Відповідно до принципу вільної оцінки доказів, різні електронні документи, в принципі, можуть використовуватися як докази в суді, але не існує класифікації таких доказів. Таких норм у данському процесі немає, особливо щодо електронних доказів.

Список використаної літератури:

1. The Danish Administration of Justice Act // <http://www.legislationline.org/documents/id/19065>

2. Martin Gräs Lind, Ulovlig tilvejebragte beviser i civile sager, Ugeskrift для Retsvæsen, 2004.
3. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on electronic evidence in civil and administrative proceedings (Adopted by the Committee of Ministers on 30 January 2019, at the 1335th meeting of the Ministers' Deputies) <https://arrestedlawyers.files.wordpress.com/2019/02/cm2018169-add1final.pdf>

Ключові слова: цивільне судочинство Данії, Данський закон про здійснення правосуддя, принцип вільної оцінки доказів, електронні докази, електронні документи.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство Дании, Датский закон об осуществлении правосудия, принцип свободной оценки доказательств, электронные доказательства, электронные документы.

Key words: Danish civil proceedings, Danish law on the administration of justice, the principle of free evaluation of evidence, electronic evidence, electronic documents.

ЧВАНКІН СЕРГІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

*голова Київського районного суду м. Одеси,
голова Асоціації слідчих суддів України,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЕЛЕКТРОННЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ЯК ДОКАЗ: ЧИ ПОТРІБНО СКРІПЛЮВАТИ ЕЛЕКТРОННИМ ПІДПИСОМ?

Стрімкий розвиток інформаційних технологій спричиняє виникнення різних видів електронних доказів, що актуалізує проблему визначення їх змісту.

Будь-яке, зокрема й електронне повідомлення є засобом спілкування індивідів. Спілкування завжди означає обмін інформацією, і якщо така інформація стосується обставин цивільної справи, вона може бути використана в процесі судового доказування.

Важливо, що в тексті процесуального закону текстові, мультимедійні та голосові повідомлення виокремлені як самостійний вид електронних доказів, але їх відмінність від електронних документів не є очевидною.

Наприклад, О. Писаренко наполягає на тому, що переписка по електронній пошті чи інших месенджерах може використовуватись як належний доказ у суді лише якщо вона є електронним документом, тобто скріплена електронним підписом [1]. Адже як вбачається з наведених вище положень Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV, електронні дані можуть вважатись електронним документом лише за наявності обов'язкових реквізитів документа, серед яких неодмінно – електронний підпис. Утім такий підхід є доволі спірним з огляду на наступне.

Наскільки часто, обмінюючись електронними повідомленнями, відправники скріплюють їх електронними підписами? Навіть при офіційному електронному спілкуванні таке відбувається не завжди,